

اولین سمینار آموزش انشاء

(نیشابور: ۳۰-۳۱ اردیبهشت)

نوشین موسوی

اولین سمینار آموزش انشاء طی روزهای پنجشنبه و جمعه ۳۰ و ۳۱ اردیبهشت ۷۲ در شهر بزرگان ادب و هنری چون عطار نیشابوری، خیام استاد کمال‌الملک، و فضای پراز عطر و گل و هوای بسیار تمیز و شاعرانه نیشابور به همت مرکز تربیت معلم شیخ طوس نیشابور برگزار شد. هدف از برگزاری آن بررسی عوامل و مشکلات انشاء نویسی دانش آموزان و از انزوا درآوردن این برنامه آموزشی بسیار مهم بوده است.

این سمینار با موضوعی از جمله اهداف آموزش انشاء در دوره ابتدایی، شیوه‌های آموزش انشاء، راههای ایجاد انگیزه نوشتن در کودکان، معیارها و شیوه‌های ارزشیابی انشاء به تناسب موضوعهای انشاء با مراحل رشد ذهنی کودکان، نقش کتابخانه‌های آموزشی در تقویت نوشتن و اهمیت زبان در آموزش انشاء و مراحل عملی انشاء نویسی، ارتباط موقعیت درسی انشاء در بین سایر دروس ادبی، تأثیر رسانه‌های گروهی و محیط اجتماعی نوشتن، نقش گره‌های قصه‌گویی، شعرخوانی، خاطره‌نویسی، مقاله‌نویسی، روزنامه‌نگاری در آموزش انشاء، برای دیدگاه‌های دانش آموزان درباره درس انشاء، ادبیات کودکان و نوشتن، کتابشناسی توصیفی آیین نگارش و انشاء و موضوعهای وابسته کار خود را آغاز کرد.

دبیرخانه سمینار با ارسال ریز برنامه و اهداف این سمینار به مراکز چون کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، شورای کتاب کودک، کیهان فرهنگی، آموزش و پرورش، و مراکز مشابه، موفق شد تعداد ۱۵ سخنرانی طی چهار بخش زمانی و نهایتاً میزگرد را در طول دوزن، موضوع انشاء نویسی دانش آموزان را بررسی کرده و دستاوردی هر چند مختصر را برای سمینارهای بعد ارائه دهد.

سمینار برنامه افتتاحیه خود را رأس ساعت ۹ صبح پنجشنبه ۳۰ اردیبهشت با سخنرانی و عرض خیرمقدم آقای تقی‌بی، مسئول مرکز تربیت معلم شیخ طوسی، آغاز شد. سپس آقای فیروزبخش رئیس آموزش و پرورش نیشابور با تأکید بر دستیابی به دستاوردی از این سمینار برای تقویت خوب دیدن، شنیدن، دقت، و تفکر دانش آموزان سخنرانی ایراد کردند. در پی رسیدن

نیشابور: ۳۰-۳۱ اردیبهشت ۷۲ - مرکز تربیت معلم شیخ طوس

The seminar of teaching composition
Sheikhe Toosi's teacher training center Neishabour, Iran
May 20-21, 1993

پیام کتبی آقای دکتر غلامعلی حداد عادل، معاون پژوهشی وزارت آموزش و پرورش، این پیام برای حاضران قرائت شد. ایشان در این پیام هفت مورد مهم را برشمرده بودند و تأکید کرده بودند که با تأسف بسیار درس انشاء درس فراموش شده‌ای است. اما نباید توجه داشت که درس انشاء به منزله کانونی است که سایر درسها و مهارتهای مربوطه به زبان و ادبیات مانند اشعه نور در آنجا جمع و متمرکز می‌شود. میان قدرت بیان و نویسندگی از یک سو و قدرت تفکر از سوی دیگر رابطه‌ای بس مهم وجود دارد. انشاء پیش از آنکه عرصه تجلی خیال و تخیل باشد، میدان ظهور تفکر و تعقل است. میان فن بیان و سخنوری و درس انشاء رابطه‌ای هست که لازم است به بیان شفاهی نیز همپا و همراه نوشتن تأکید شود. همچنین به دلیل اهمیت مطالعه و کتابخوانی و رابطه آن با درس انشاء چنین می‌توان گفت که هر درسی در مدرسه آزمایشگاهی دارد و آزمایشگاه درس ادبیات فارسی و خصوصاً درس انشاء کتابخانه مدرسه است.

بعد از جلسه افتتاحیه سخنرانیها در چهار بخش زمان‌بندی شده آغاز شد. برنامه سخنرانیها و موضوعهای ارائه شده به ترتیب الفبایی نام ارائه‌دهندگان عبارت بود از:

— خانم نوش آفرین انصاری (محقق). استاد دانشگاه تهران و نویسنده: «خواندن و نوشتن».

— آقای دکتر عباس خُری. دکترای علوم اطلاع‌رسانی. استاد دانشگاه تهران و نویسنده: «چند تجربه و پیشنهاد در آموزش انشاء».

— خانم منصوره راعی. دبیر دبیرستان. سرپرست گروههای بررسی شورای کتاب کودک: «ارتباط و موقعیت درس انشاء در دروس ادبی»

— آقای علی روؤف. محقق و نویسنده: «پرورش استعدادهای نویسندگی در درس انشاء».

— آقای ذوالفقار رهنما خرمی. عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد. مدرس مراکز تربیت معلم سبزواری: «آموزش قوای حسی و تواناییهای نگارش».

— آقای حسین زرافشان. مدیر دبیرستان و محقق: «بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان».

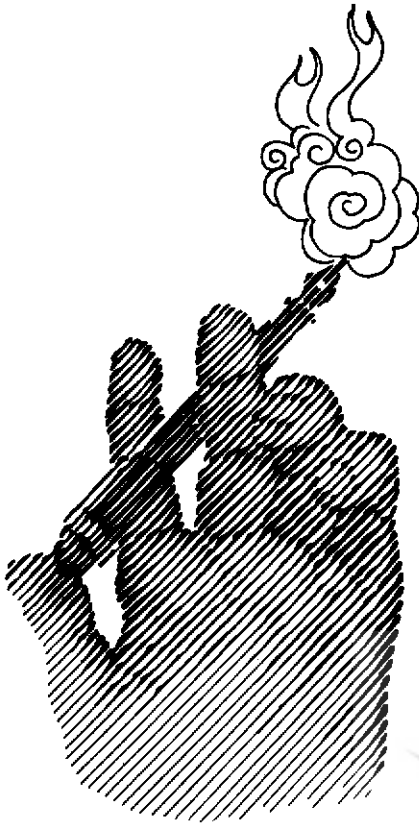
— آقای حسن شکوهیان. مدرس مراکز تربیت معلم نیشابور و محقق: «مراحل آموزش نگارش».

— آقای عباس ضیائی. مدرس مراکز تربیت معلم: «انشاء در دبستان».

— خانم مریم طیبی. مدرّس مرکز تربیت معلم: «ضرورت آشنایی با زبانشناسی».

— آقای غلامرضا فدائی عراقی. عضو هیأت علمی دانشگاه تهران: «راههای ایجاد انگیزه نوشتن در کودکان».

— خانم ثریا قزل‌ایاغ. عضو هیأت علمی دانشگاه تهران. نویسنده و مترجم: «کاربرد قصه‌گویی و نمایش خلاق در تقویت انشاء».

— خانم نوشین (ربابه) موسوی. لیسانس کتابداری. مترجم و نویسنده: «نقش کتابخانه‌های آموزشی در تقویت نوشتن».

— آقای دکتر حسینعلی یوسفی. استاد دانشگاه: «شیوه‌های ایجاد انگیزه نوشتن در کودکان».

— آقای ناصر یوسفی. روانشناس و نویسنده آثار کودکان: «چرا بچه‌ها نمی‌نویسند؟»

— آقای بابا همایونفر. مدرس دانشگاه آزاد اسلامی سبزواری: «ایجاد انگیزه نوشتن در کودکان».

موضوع سخنرانیها به این موارد تأکید داشت که انشاء نه تنها خوب سخن گفتن را می‌آموزد، بلکه دریچه‌ای است به خوب اندیشیدن، تحلیل کردن، تعمق و تفکر داشتن و این رفتارها باید تبدیل به مهارت شوند. انشاء‌نویسی یعنی بیان خود. لذا، معلم باید این بیان را با جذبه و شوق وسعت ببخشد و همه را در نوشتن یاری دهد. محیط آرام و باصفایی ایجاد کند تا قدرت تفکر دانش‌آموزان تقویت شود و ترس آنها از حضور در جمع و بیان خود از میان برود. دانش‌آموزان بیاموزند به گونه‌ای بنویسند که تفکرشان به درستی دریافت شود و در عین حال قدرت خلاقه آنها از مرحله تقلید به سوی تفکر پیش رود. ترس بچه‌ها از نوشتن و ثبت مکتوبات قلبی آنها از دوران کودکی با تفکر قیمی از سوی والدین تا بزرگسالی ادامه می‌یابد، در نتیجه از نوشتن باز می‌مانند.

کودک قبل از مدرسه در خانواده با مسائل خواندن و نوشتن

آشنا می‌شود. لازمه نوشتن و خواندن و خلق اثر هنری آزادی است و عادت مطالعه توشه‌ای برای همه عمر است. این خواندن در مفهوم عینی کتاب، کتابخانه، و در اختیار داشتن مجموعه‌ای خوب از ادبیات کودکان و نوجوانان، مشارکت فعال در نظام بررسی کتابهای بچه‌ها، و استفاده مستمر از خدمات کتابداران نهفته است.

کتابخانه‌های آموزشگاهی به شکل کتابخانه مرکزی و کلاسی پایه اصلی و اساسی و واقعی اصلاح داخل مدرسه و دستگاه حرارت مرکزی و روح مدرسه است. کتابخانه‌های مدارس آزمایشگاه فراگیری و دروس است. لزوم وجود کتابخانه در مدرسه و برنامه‌ریزی آموزشی هماهنگی میان برنامه‌های درسی و مجموعه کتابهای غیردرسی و هماهنگی میان کادر آموزشی و کتابخانه و پیش‌بینی ساعت مشخصی از برنامه هفتگی مدارس برای مطالعه از اولین گامهای این حرکت است. در نتیجه ایجاد انگیزه نوشتن در کودکان راحت‌تر صورت می‌پذیرد. همچنین باید در نظر داشت که زبان صرفاً وسیله برقراری ارتباط نیست، بلکه نظم‌بخشی دیگر فعالیت‌های عالی ذهن نیز هست. لذا کودکان برای نوشتن خلاق نیازمند برنامه‌ریزی گام به گام در جهت تفکر خلاق، گنجینه لغوی کافی، و قدرت تجربه و تحلیل هستند. در این میان تکراری بودن موضوعها یکی از سببهای بی‌معنا شدن انشاء برای دانش‌آموزان بوده و حجم سنگین کتابهای درسی و مشکلات دیگری از جمله تراکم جمعیت در کلاسها، نبود محیط پر از آرامش و اعتماد و ارتباط صمیمی این مشکل را افزایش می‌دهد. لذا، توجه به این مشکلات، ایجاد تنوع در موضوعها، لزوم برنامه‌ریزی منسجم و مرحله‌بندی شده، وجود رابطه ارگانیک و سلسله‌مراتبی در آن، نوع نمره‌گذاری و ارزشیابی، و از همه مهمتر توجه منفرد به هر دانش‌آموز پراواضح است.

در طول سمینار، از هر سخنرانی فزای استخراج شده با خط خوش به دیوارها نصب می‌شد. این سخنان نگاه فشرده و دقیقتری به موضوعهای بیان شده را سبب می‌شد:

- سمینار انشاء مادر همه سمینارهاست.
- انشاء بیان خود است.
- کتاب و کتابخانه کودک را فراموش نکنیم.
- تغییر نظام آموزشی یعنی تغییر معلم.
- هر درسی آزمایشگاهی دارد و آزمایشگاه درس انشاء کتابخانه مدرسه است.
- معلم باید چگونه نوشتن را آموزش دهد نه چه نوشتن را.
- نوشتن نباید با ترس و تهدید همراه باشد.
- نوشته باید از سرشت ناب هنری برخوردار باشد.
- یکی از شاخه‌های مهم ادبیات نگارش است و چه بسا همه ادبیات است.
- ادبیات ایران از ادبیات هیچ ملتی ضعیفتر نیست.
- اگر بخواهیم از مرگ زبانمان جلوگیری کنیم، باید ادبیات زنده

داشته باشیم.

- قلم زبان دوم ماست.
- کودکان مقوله‌هایی را می‌آموزند که تجربه کرده‌اند. ادبیات حساسیتهای کودکان را نسبت به زبان بالا می‌برد.
- نبودن در چگونگی ترکیب اجزاء است
- انشاء ابداعی آگاهانه است که چارچوبی منضبط دارد.
- والدین باید فرصتهای لازم را برای رشد مراحل کودک فراهم سازند.
- اصل قضیه در انشاء انتقال حس است. پس اجازه دهیم بچه‌ها با هر زبانی که ممکن است حسشان را منتقل کنند.
- بعد از سخنرانیها طی میزگردی پرسشهایی از سوی شرکت کنندگان که عمدتاً دانشجویان مرکز تربیت معلم، معلمان، نویسندگان، و مترجمان بودند طرح شده و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و در پی آن نکات زیر به عنوان رؤس به دست آمده از این سمینار اعلام شد:
- دبیران و معلمان انشاء، سیاستگذاران و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش لازم است در این گونه سمینارها شرکت جویند.
- شیوه ارزیابی انشاء به درستی تعیین و ابلاغ شود.
- سمینار به شکل گسترده‌تری تداوم یابد.
- مجموعه مقالات سمینار چاپ و توزیع شود و خصوصاً در اختیار مراکز تربیت معلم قرار گیرد.
- لیست پیشنهادات ارائه شده در مقالات در پایان این مجموعه درج شود.
- انجمن انشاء نویسی در نیشابور تشکیل گردد.
- در پایان مراسم، تابلویادبودی از آرامگاه خیام به رسم یادگار از سوی مسؤولین سمینار به سخنرانان اهداء شد.
- ظاهراً قرار است کلیه مقالات ارائه شده در سمینار به صورت مجموعه‌ای مستقل منتشر شود.
- در این سمینار فعالیت‌های جنبی دیگری شامل دو بخش نمایشگاه هنر و کتاب و یک شب شعر نیز برگزار شد. در نمایشگاه هنر آثار گرافیکی آقای حجت حسن ناظر نیشابوری به همراه شعرها و جملاتی از بزرگان ادب به نمایش گذاشته شده بود. بخش نمایشگاه کتاب از طرف گروه بررسی آثار کودکان و نوجوانان شورای کتاب کودک تنظیم شده و کتابها و نشریاتی که نوشته‌های کودکان و نوجوانان را چاپ می‌کنند، به همراه معرفی فعالیت‌های این گروه ارائه شده بود. نمایشگاه کوچک دیگری نیز از انتشارات دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور در طول سمینار بر پا بود. همچنین شب شعر نیز از سوی انجمنهای سخن نیشابور و ادیب نیشابوری برگزار شد که به این سمینار فضای لطیفی خصوصاً از جهت بیان احساس و مکنونات قلبی و در نتیجه تقویت نوشتن بخشید.
- امید است دستاورد این اولین سمینار در شهر نیشابور با گستردگی هر چه بیشتر به نتایج عملی مطلوبی منجر شود. ●